

Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesinde Bebeği Yatan Annelerin Bebek Beslenmesine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi: Tanımlayıcı ve Kesitsel Çalışma

Investigation of Attitudes of Mothers with Infants in the Neonatal Intensive Care Unit towards Infant Nutrition: Descriptive and Cross-Sectional Study

İD Selver GÜLER^a, İD Zerrin ÇİĞDEM^b, İD Erhan ELMAOĞLU^c

^aSANKO Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hemşireliği ABD, Gaziantep, Türkiye

^bHasan Kalyoncu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hemşireliği ABD, Gaziantep, Türkiye

^cKilis 7 Aralık Üniversitesi Yusuf Şerefoğlu Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hemşireliği ABD, Kilis, Türkiye

ÖZET Amaç: Araştırma, yenidoğan yoğun bakım ünitesinde bebeği yatan annelerin bebek beslenme tutumlarını incelemek amacıyla yapılmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Araştırma bir devlet hastanesinde tanımlayıcı ve kesitsel tipte yapılmıştır. Araştırmanın etik kurul izni bir üniversitenin 2017-08 sayılı kararı ile alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde; SPSS 25.0 programı ile tanımlayıcı istatistikler ile tek yönlü varyans analizi, Kruskal-Wallis, Mann-Whitney U ve bağımsız örneklem t-testi analizleri kullanılmıştır. Örneklemi araştırmaya katılmaya gönüllü 177 anne oluşturmuştur. Veriler; veri toplama formu ve Iowa Bebek Beslenmesi Tutum Ölçeği [Infant Feeding Attitude Scale (IIFAS)] kullanılarak yüz-yüze görüşme yöntemi ile elde edilmiştir. **Bulgular:** Annelerin IIFAS puan ortalaması 56,41±7,22 olarak bulunmuştur. Annelerin %27,2'sinin 31-35 yaş aralığında olduğu, %67,8'inin emzirme deneyimi olduğu, %61,6'sının normal doğum yaptığı, %23,2'sinin ilk emzirmede sorun yaşadığı, %83,6'sının emzirmeye ilgili eğitim almadığı ve annelerin %55,4'ünün bebeğini doğumdan sonra hemen emzirdiği belirlenmiştir. Çalışma kapsamına alınan bebeklerin; %58,2'sinin erkek olduğu, %72,3'ünün doğumda sağlık sorunu olmadığı, %38,4'ünün şimdiki ağırlığının 2.000-3.000 g ve %22,6'sının sağlık durumunun anne sütü ile beslenmesini etkilediğini ifade etmiştir. Çalışmaya katılan annelerin gelir durumu, çalışma durumu, anne sütü eğitimi aldığı kişi, doğumdan sonra bebeği ilk emzirme zamanı, bebeğin şimdiki yaşı, bebeğin şimdiki kilosu ve bebeği ne kadar süreyle emzirdiği IIFAS toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur (p<0,05). **Sonuç:** Çalışmada, yenidoğan yoğun bakım ünitesinde bebeği yatan annelerin IIFAS puan ortalaması yüksek olduğu ve emzirmede pozitif tutum sergiledikleri görülmüştür.

ABSTRACT Objective: The research was carried out to examine infant feeding attitudes of mothers whose infants were hospitalized in the neonatal intensive care unit. **Material and Methods:** The research was conducted in a descriptive and cross-sectional type in a state hospital. The ethics committee approval of the research was obtained with the decision of a university numbered 2017-08. In the evaluation of the data; Descriptive statistics and one-way analysis of variance, Kruskal-Wallis, Mann-Whitney U and independent sample t-test analyzes were used with SPSS 25.0 program. The sample consisted of 177 mothers who volunteered to participate in the study. Data; Data collection form and Iowa Infant Feeding Attitude Scale (IIFAS) were obtained by face-to-face interview method. **Results:** The mean IIFAS score of the mothers was found to be 56.41±7.22. 27.2% of the mothers were between the ages of 31-35, 67.8% had breastfeeding experience, 61.6% had a normal delivery, 23.2% had problems during the first breastfeeding, 83.6% did not receive training on breastfeeding, and 55.4% of the mothers did not have any education about breastfeeding. It has been determined that she breastfeeds immediately after birth. Babies included in the study; 58.2% of them were male, 72.3% of them had no health problems at birth, 38.4% of them stated that their current weight is 2,000-3,000 g and 22.6% of them have an effect on breastfeeding. It was found that there was a significant difference between the income status, employment status, the person receiving breastfeeding education, the first breastfeeding time after birth, the current age of the baby, the current weight of the baby and how long the baby was breastfed, and the total score averages of IIFAS of the mothers participating in the study (p<0.05). **Conclusion:** In the study, it was observed that the mothers whose babies were hospitalized in the neonatal intensive care unit had a high IIFAS score average and showed a positive attitude towards breastfeeding.

Anahtar Kelimeler: Emzirme; tutum; anne sütü; bebek

Keywords: Breastfeeding; attitude; breast milk; baby

Correspondence: Selver GÜLER

SANKO Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hemşireliği ABD, Gaziantep, Türkiye

E-mail: selvergulerr@gmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences.

Received: 24 Feb 2022

Received in revised form: 18 Nov 2022

Accepted: 25 Jan 2023

Available online: 30 Jan 2023

2146-8893 / Copyright © 2023 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Çocuğun doğumuyla başlayan sağlıklı ve dengeli beslenme, ergenlik döneminde genetik karakteriyle uyumlu olarak bireylerin genel sağlığını düzenleyen ana faktörlerden bir tanesidir. Çocuğun doğum anından büyüme ve gelişme evrelerinde, bağışıklık sistemini güçlendirmede, psikososyal gelişimlerinde, hayat boyu sağlıklarında çok önemli rol üstlenen ve annenin sağlığına da pozitif şekilde katkı sunan anne sütü, birçok bilim adamı tarafından “mucizevi besin” olarak ilan edilmiştir.¹⁻³ Dünya Sağlık Örgütü ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu sadece anne sütünün bebeğin doğumdan sonraki 6 ayda, en az 2 yaşına kadar tamamlayıcı gıdalar ile birlikte sürdürülmesini tavsiye etmektedir.^{4,5} Anne sütünün bebeğe özel bir temel bir besin olması ile birlikte, anne ve bebekte görülebilecek birçok hastalık riskini azalttığı belirtilmektedir. Bebeği genel olarak enfeksiyonlara karşı korumanın yanı sıra bebeğin; solunum sistem ile gastrointestinal sistemleri olumlu yönde etkilediği, daha uzun dönemde Tip 2 diyabet ile obezite gelişme riskini azalttığı, annede ise kardiyovasküler sistem hastalıklarını, Tip 2 diyabeti, over ile meme kanseri riskini azaltmakla birlikte birçok faydasının olduğu belirtilmektedir.^{3,6}

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması raporu ve raporlarına göre bebeğin doğumundan sonra birinci saatte emzirme oranları; 1988-1993 yılları arasında %19,9, 2008-2013 yılları arasında %49,9, 2018 raporunda ise %71 olarak belirtilmiştir.⁷ Türkiye’de doğumdan sonraki birinci saatte emzirme oranları yükselme eğilimi göstermesine rağmen henüz istenen düzeyde olmadığı belirtilmektedir.^{7,8} Doğumdan sonraki 2 yıl boyunca anne sütünü daha az alan bebeklerin %80’inden fazlasının ölüm sebebi, prematüre veya doğum sırasındaki komplikasyonlar, sepsis, menenjit ve pnömoni gibi enfeksiyonların olduğu belirtilmiştir. Bebeklerde önemli sağlık sorunları oluşturan bu hastalıkların anne sütü ile önlenilebileceği bildirilmektedir.⁷

Anne sütünün devamlı üretimi, bebeğin emzirmesiyle uyarılan oksitosin ile prolaktin hormonlarının üretilmesinde kolaylık sağlar. İlk oluşan anne sütü kolostrum olarak adlandırılır ve çok yüksek miktarda antikor içererek, bebeği hastalıklardan koruma özelliği vardır. Bundan dolayı bebeğin doğumdan hemen sonra emzirmesi büyük önem taşımaktadır.⁹ Bebe-

ğin hastanede yatma durumu, sosyal destek, yaş, ekonomik durum, eğitim durumu, mesleki statü, aile üyelerinin emzirme ile ilgili tutumları, anne sütü ile ilgili bilgi yetersizlikleri ve anne sütünün miktarı annelerin emzirme sürelerini etkileyen faktörlerdendir.¹⁰ Bu etkileyen faktörlerden biri bebeğin doğumdan sonra ya da yaşamının ilk 28 gününde hastalığı nedeniyle yenidoğan yoğun bakım ünitesine (YYBÜ) yatırılmasıdır. YYBÜ’ye yatırılan bebek ile anneliğe başlamak zorlu bir deneyimdir. Ebeveynler sağlıklı bir bebek beklerken, bebeklerinin YYBÜ’ye yatması aileler üzerinde üzüntü, stres ve kaygı meydana getirmektedir. Ebeveynlerdeki üzüntünün, kaygının ve stresin ana kaynağı; bebeğin doğum eylemi, sağlık problemleri ve YYBÜ’deki çevresel etmenlerdir. Bu durumda emzirme süreci sekteye uğramakta ve anne sütü ile beslenme olumsuz etkilemektedir.^{11,12} Anne sütü ile beslenmenin devam ettirilmesi için sağlık çalışanlarının; anne sütü ile beslenmeyi kesintiye uğratan sorunların belirlenip ve bu sorunların giderilmesine yardımcı olması gerekmektedir. Sağlık çalışanı saptadığı sorunlara yönelik çözüm yolları olarak annenin üzüntü, kaygı ve stresinin en aza indirgemelidir.¹³

Bu bilgiler doğrultusunda çalışmamız YYBÜ’de bebeği yatan annelerin bebek beslenme tutumlarını incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMANIN TİPİ, YERİ VE ZAMANI

Araştırma, bebeği YYBÜ’de yatan annelerin bebek beslenmesi tutumunu incelemek amacıyla tanımlayıcı ve kesitsel nitelikte bir çalışmadır. Çalışma Gaziantep’teki bir kamu hastanesinde Mart-Mayıs 2018 tarihleri arasında hastanenin YYBÜ’de bebeği yatan annelerle gerçekleştirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini, Mart-Mayıs 2018 tarihleri arasında çalışmanın yürütüleceğini hastanenin YYBÜ’de bebeği olan ve emziren, Türkçe konuşup anlaşabilen, araştırmaya katılmayı kabul eden tüm anneler olmuştur.

Araştırmanın örneklem sayısını belirlemek amacıyla G*Power (v3.1.9.7) (Franz Faul, Üniversit

Kiel, Germany) programı kullanılarak $\alpha=0,05$, etki büyüklüğü=0,3 ve %95 güç ile toplam 154 kişi olarak hesaplanmıştır. Ancak veri kayıpları olabileceği göz önüne alınarak toplam 177 kişi örnekleme oluşturmuştur.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmanın verileri “Veri Toplama Formu” ve “Iowa Bebek Beslenmesi Tutum Ölçeği [Iowa Infant Feeding Attitude Scale (IIFAS)]” kullanılarak elde edilmiştir.

Veri Toplama Formu: Araştırmacılar tarafından literatür taraması yapılarak oluşturulan veri toplama formu 3 bölümü içermektedir.^{6,8,11} Birinci bölümde anneye ait tanıtıcı özellikler; annelerin yaşı, eğitim durumu, çalışma durumu, aile tipi, sağlık durumu, ailenin çocuk sayısı, emzirme deneyimi, gebeliği isteme durumu içeren bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde bebeğe ait tanıtıcı özellikler; bebeğin doğum şekli, ilk emzirmede sorun yaşama durumu, bebeğin doğum ağırlığı, gestasyon yaşı, sağlık sorunu durumunu içeren bilgilere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise anne sütü vermeye yönelik özellikler; bebeğin anne sütü alma durumu, annenin emzirme eğitimi alma durumunu içeren bilgiler yer almaktadır.

IIFAS: Orijinali “Iowa Infant Feeding Attitude Scale” olan ölçek De La Mora ve ark. tarafından geliştirilmiştir. IIFAS, annelerin emzirmeye karşı tutumlarını incelemek ve bebeğin beslenmesinin seçim yöntemini ve emzirme süresinin kestirilmesi için oluşturulmuştur.¹³ Ölçekte, 1’den (kesinlikle katılmıyorum) 5’e (kesinlikle katılıyorum) kadar değişen bir puanlama yer almakta, 5’li Likert tipi ve toplam 17 madde yer almaktadır. Ölçekteki 9 madde anne sütüyle besleme konusunu olumsuz, 8 madde formül beslenme konusunda olumlu ifadeler içermektedir. Formül beslenme maddeleri ters (1=5, 2=4, 4=2 ve 5=1) puanlandırılmaktadır. Toplam tutum puanı 17-85 puan arasında değişmektedir. Toplam tutum puanının düşük olması annenin biberonla beslemede, puanının yüksek olması ise emzirmede pozitif bir tutum içerisinde olduğunu göstermektedir. De La Mora ve ark. tarafından geliştirilen ölçek 3 çalışmada test edilmiş olup, ilk iki çalışmada Cronbach alfa katsayısı 0,86, üçüncü çalışmada 0,68 bulunmuştur.¹³ Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Ekşioğlu ve ark. tara-

findan yapılmış, Cronbach alfa katsayısı 0,71 olarak bulunmuştur.¹⁴ Bu çalışmada ölçeğin güvenilirliği Cronbach alfa değeri 0,61 olarak bulunmuştur.

ARAŞTIRMANIN UYGULANMASI

Araştırma yapılan hastanenin bebeği YYBÜ’de yatmakta olan anneler için anne oteli bulunmakta olup annelere formlar bu bölümde verilmiştir. Araştırmacı tarafından annelere çalışma hakkında gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra buldukları odada formları verilmiş olup sözlü/yazılı onamları alınmıştır. Annelere formlar sabah saat 09.00’da verilerek uygun oldukları zamanda cevaplamaları hakkında bilgi verilmştir. Araştırmacı saat 12.00’da anne oteline giderek annelerden eksiksiz doldurulan formları teslim alınmıştır. Verileri toplanması bittikten sonra, annelerin soruları yanıtlanmış, danışmanlık gereksinimi saptanan annelere danışmanlık verilmiştir. Her bir veri yaklaşık olarak 30 dk’da toplanmıştır.

ARAŞTIRMA SORULARI

Bu çalışmada, aşağıdaki soruların yanıtları aranmıştır.

- Emziren annelerin emzirme ve anne sütü bilgi kaynakları nelerdir?
- Bebeği yenidoğan bakım ünitesinde yatan annelerin emzirme durumunu etkileyen etmenler nelerdir?
- Bebeği yenidoğan bakım ünitesinde yatan annelerin bebek besleme tutumu nasıldır?

ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Araştırmanın yapılabilmesi için Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulundan 25 Temmuz 2017 tarih ve 2017-08 sayılı karar ile etik kurul izni, araştırmanın yapıldığı hastaneden yazılı kurum izni alınmıştır. Hazırlanan formda araştırmanın amacı yazılarak gönüllülük esası alınmıştır. Araştırmaya katılan tüm annelerin sözlü ve yazılı onamları mevcuttur. Bu çalışma, Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun bir biçimde yapılmıştır.

VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmada toplanan verilerin, SPSS for Windows 25.0 (IBM Statistical Packages for the Social Scien-

ces, USA) istatistik paket programı kullanılarak analizleri yapılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi ile değerlendirmeye alınmıştır ($n>50$). Araştırmada annelerin tanıtıcı özellikleri için tanımlayıcı istatistikler olan yüzde (%), frekans, ortalama, standart sapma, minimum, maksimum değerler hesaplanmıştır. Kullanılan ölçekler ile katılımcıların tanıtıcı özellikler arasındaki ilişkinin incelenmesi için veri tipine ve normal dağılım gösterme durumuna göre; tek yönlü varyans analizi, Kruskal-Wallis, Mann-Whitney U ve bağımsız örneklem t-testi analizleri kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılığın göstergesi olarak $p<0,05$ değeri kabul edilmiştir.

BULGULAR

Çalışmaya katılan annelerin %27,2'sinin 31-35 yaş aralığında, %41,2'sinin ilkökul mezunu olduğu, %91'inin çalışmadığı, %90,4'ünün herhangi bir sağlık sorununun olmadığı ve %67,8'inin emzirme deneyimi olduğu saptanmıştır. Çalışmaya katılan ailelerin %71,2'sinin gelirinin giderden az olduğu, %92,7'sinin çekirdek aile olduğu ve %30,5'inin bir çocuğu olduğu belirlenmiştir. Bebeği YYBÜ'de yatan annelerin bebek beslenme tutumunu ölçmek amacıyla yapılan çalışmada, katılımcıların IIFAS puan ortalaması $56,418\pm7,225$ olarak hesaplanmıştır (Tablo 1).

Çalışmaya katılan annelerin %61,6'sının normal doğum yaptığı, %79,1'inin isteyerek gebe kaldığı, %23,2'sinin ilk emzirmede sorun yaşadığı ve %83,6'sının emzirmeyle ilgili eğitim almadığı saptanmıştır. Çalışmaya katılan annelerin %35'inin bebeğinin doğum ağırlığının 2.501-3.000 g arasında olduğu, %70,7'sinin gestasyon yaşının 37-40 hafta olduğu, %58,2'sinin erkek olduğu ve %72,3'ünün doğumda sağlık sorunu olmadığı belirlenmiştir. Çalışmaya katılan annelerin bebeğini %55,4'ünün doğumdan sonra hemen emzirdiğini, %44,1'inin bebeğinin 0-7 günlük olduğu, %38,4'ünün şimdiki ağırlığının 2.000-3.000 g olduğu ve %22,6'sının sağlık durumunun anne sütü ile beslenmesini etkilediğini ifade etmiştir (Tablo 2).

Çalışmaya katılan annelerin yaşı, eğitim durumları, aile tipileri, annenin sağlık sorunu, çocuk sayısı

TABLO 1: Çalışmaya katılan annelerin sosyodemografik özelliklerinin dağılımı.

Özellikler		n	%
Annenin yaşı	20 yaş ve altı	16	9,0
	21-25 yaş	48	27,0
	26-30 yaş	45	25,4
	31-35 yaş	48	27,2
	36-40 yaş	20	11,3
Annenin eğitim durumu	Okuryazar	8	4,5
	İlkokul	73	41,2
	Ortaokul	61	34,5
	Lise	22	12,4
	Üniversite	13	7,3
Annenin çalışma durumu	Çalışıyor	16	9,0
	Çalışmıyor	161	91,0
Annenin sağlık sorunu	Evet	17	9,6
	Hayır	160	90,4
Annenin emzirme deneyim durumu	Evet	120	67,8
	Hayır	57	32,2
Ailenin gelir durumu	Gelir giderden fazla	5	2,8
	Gelir gidere eşit	46	26,0
	Gelir giderden az	126	71,2
Aile tipi	Geniş aile	13	7,3
	Çekirdek aile	164	92,7
Annenin sağlık sorunu	Evet	17	9,6
	Hayır	160	90,4
Ailenin çocuk sayısı	Bir çocuk	54	30,5
	İki çocuk	46	26,0
	Üç çocuk	41	23,2
	Dört çocuk	21	11,9
	Beş çocuk ve üstü	15	8,4
Iowa Bebek Beslenmesi Tutum Ölçeği'nden alınan toplam puan ortalaması			
	$\bar{X}\pm SS$	Minimum-Maksimum	
	$56,418\pm7,225$	17,00-85,00	

SS: Standart sapma.

ve annenin emzirme deneyimi ile IIFAS toplam puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Çalışmaya katılan annelerin; ailesinin gelir ve çalışma durumları ile IIFAS toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$) (Tablo 3).

Çalışmaya katılan annelerin; bebeklerinin doğum şekli, gebeliği isteme, bebeği ilk emzirmesinde sıkıntı yaşama, annenin emzirme eğitimi alma, bebeğin doğum ağırlığı, bebeğin gestasyon yaşı, bebeğin cinsiyeti, bebeğin doğduğunda sağlık sorunu yaşama, bebeğin sağlık durumunun anne sütü ile beslenmeyi etkileme ve bebeği anne sütü ile beslerken

TABLO 2: Çalışmaya katılan annelerin doğum ve bebek ile ilgili bilgilerin dağılımı.

Özellikler		n	%
Bebek doğum şekli	Normal doğum	109	61,6
	Sezaryen	68	38,4
Gebelik isteyerek mi oldu	Evet	140	79,1
	Hayır	37	20,9
İlk emzirmede sorun yaşama durumu	Evet	41	23,2
	Hayır	136	76,8
Anne emzirmeye ilişkin eğitim alma durumu	Evet	29	16,4
	Hayır	148	83,6
Bebek doğum ağırlığı	1.500-2.000 g	9	5,1
	2.001-2.500 g	36	20,3
	2.501-3.000 g	62	35,0
	3.001-3.500 g	55	31,1
	3.501-4.000 g	15	8,5
Bebek gestasyon yaşı	32-36 haftalık	44	24,8
	37-40 haftalık	125	70,7
	40 haftanın üstü	8	4,5
Bebek cinsiyeti	Kız	74	41,8
	Erkek	103	58,2
Bebek doğumda sağlık sorunu yaşama durumu	Evet	49	27,7
	Hayır	128	72,3
Doğumdan sonra ilk emzirme ne zaman	Doğumdan hemen sonra	98	55,4
	Yarım saat sonra	11	6,2
	1 saat sonra	6	3,4
	2 saat sonra	2	1,1
	1 gün sonra	3	1,7
	2 gün sonra	13	7,3
	Emzirmedim	44	24,9
Bebek şu anki yaşı	0-7 gün	78	44,1
	8-28 gün	63	35,6
	29-90 gün	13	7,3
	91 ve üstü gün	23	13,0
Bebek şu anki kilosu	2.000-3.000 g	68	38,4
	3.001-4.000 g	52	29,4
	4.001-5.000 g	28	15,8
	5.000 g üstü	29	16,4
Bebek sağlık durumunun anne sütü ile beslenmesini etkileme durumu	Evet	40	22,6
	Hayır	136	77,4

sorun yaşama durumları ile IIFAS toplam puan ortalamalarıyla aralarında anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur ($p>0,05$). Annelerin; anne sütü eğitimi aldığı kişi, doğumdan sonra bebeği ilk emzirme zamanı, bebeğin şimdiki yaşı, bebeğin şimdiki kilosu ve annenin bebeği ne kadar süreyle emzirmeyi düşünme zamanı ile IIFAS toplam puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$) (Tablo 4).

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI VE GENELLENEBİLİRLİĞİ

Araştırma Güneydoğu Bölgesi'nde bulunan bir sağlık kuruluşunda yapılmıştır. Bu sağlık kuruluşuna başvuranların farklı sosyoekonomik ve sosyokültürel bireyler olması açısından olumlu, homojen gruplar olması yönünden olumsuz bir yapı kazandırmıştır.

TARTIŞMA

YYBÜ'de bebeği yatan anneler yeni doğum yapmış olmakla birlikte ebeveynliğin getirmiş olduğu kaygı, emosyonel durum değişiklikleri, kognitif ve davranışsal güçlükler gibi sorunlar yaşayarak bazı zorluklar ile karşı karşıya kalmaktadır. Annelerin özellikle depresif durumları yaşamasında bazen zorluklar yaşadıkları ve bu zorlukları baş etmede özellikle uykusuzluk yaşamakta dolayısıyla da bebeğin beslenmesi sekteye uğramaktadır.¹⁵ Bu bağlamda YYBÜ'de bebeği yatan annelerin bebek beslenme tutumlarını incelemek amacıyla yapılan çalışmamızda benzer araştırmalar ve literatür bilgileri ile tartışılmıştır.

Çalışmamızda annelerin IIFAS toplam puan ortalamasının yüksek olduğu belirlenmiş olup, ölçeğin toplam puanının yüksek olması annelerin emzirmede pozitif bir tutum içerisinde olduğu sonucuna varılmıştır. Akın ve ark. yaptığı çalışmada, $61,57\pm 5,34$, Yıldız ve Gölbaşı yaptığı çalışmada, $48,20\pm 5,48$, Topal ve ark. yaptıkları çalışmada, $48,11\pm 6,57$, Cotel ve ark. yaptıkları çalışmada, $69,76\pm 7,75$ olarak belirlenmiştir. Altamimi ve ark. çalışan anneler ile yapılan araştırmada annelerin emzirme konusunda yeterli bilgiye ve olumlu tutumlar gösterdikleri vurgulanmıştır.¹⁶⁻²⁰ Çalışmamız ile yapılan çalışmalarda IIFAS puan ortalamalarının yüksek olması, araştırma kapsamına alınan annelerin bebeğini beslenmesi ve bebeğini emzirmeye yönelik olumlu tutum sergilediklerini kanıtlamaktadır.

Çalışmaya katılan annelerin yaklaşık 1/3'ünün 31-35 yaş aralığında, yarıya yakının ilköğretim mezunu olduğu, büyük bir çoğunluğunun çalışmadığı, büyük bir çoğunluğunun herhangi bir sağlık sorununun olmadığı ve çoğunluğunun emzirme deneyimi olduğu büyük çoğunluğunun çekirdek aile olduğu ve 1/3'ünün tek çocuğa sahip olduğu belirlenmiştir. Yapılan benzer çalışmalarda genellikle annelerin genç

TABLO 3: Annenin sosyodemografik özellikleri ile Iowa Bebek Beslenmesi Tutum Ölçeği'nin toplam puan ortalamasının karşılaştırılması.

Sosyodemografik özellikleri		$\bar{X} \pm SS$	İstatistiksel analiz F/Z/t/p
Yaş	20 yaş altı	55,81±5,12	F: 1,017
	20-25 yaş	55,20±5,78	p: 0,409
	25-30 yaş	57,49±9,30	
	30-35 yaş	57,60±7,11	
	35-40 yaş	54,57±6,50	
Annenin eğitim durumu	Okuryazar	56,00±4,98	F: 0,335
	İlkokul	55,86±5,83	p: 0,854
	Ortaokul	56,85±6,55	
	Lise	57,59±12,68	
	Üniversite	55,76±6,71	
Annenin çalışma durumu	Çalışıyor	60,18±14,07	t: 2,212
	Çalışmıyor	56,04±6,10	p: 0,028
Ailenin gelir durumu	Gelir giderden fazla	48,00±6,16	F: 6,524
	Gelir gidere eşit	58,76±9,18	p: 0,002
	Gelir giderden az	55,89±6,06	
Aile tipi	Geniş aile	55,69±12,93	Z: -0,146
	Çekirdek aile	56,47±6,75	p: 0,884
Annenin sağlık sorunu	Evet	57,35±6,18	t: 0,560
	Hayır	56,31±7,33	p: 0,576
Çocuk sayısı	Bir çocuk	57,40±8,86	F: 1,809
	İki çocuk	53,84±6,40	p: 0,100
	Üç çocuk	57,70±5,46	
	Dört çocuk	56,85±6,65	
	Beş ve üstü	56,50±7,02	
Annenin emzirme deneyim durumu	Evet	56,42±7,74	Z: -0,239
	Hayır	56,40±6,04	p: 0,811

SS: Standart sapma; F: Tek yönlü varyans analizi; Z: Mann-Whitney U; t: Bağımsız örneklem t-test p<0,005.

yaş grubunda, mezun olunan okulun büyük çoğunluğunun ilkökul/ilköğretim olması, genellikle bir ya da iki çocuğa sahip olmaları, çoğunluğunun çalışmadığı gibi benzer sonuçlar göstermektedir.^{10,16-18,21} Bu sonuçlar çalışma yapılan grupların bezer olmasına yordanabilir.

Çalışmaya katılan annelerin yarısından fazlasının doğumdan hemen sonra bebeğini emzirdiği, yaklaşık olarak 1/4'ünün ilk emzirmede sorun yaşadığı ve büyük bir çoğunluğunu emzirmeye ilgili eğitim almadığını ifade etmiştir. Kurnaz ve Hazar'ın yaptığı çalışmada, annelerin yarısından fazlası gebeliği süresince emzirme konusunda bilgi aldıklarını ve alınan bilginin sadece 1/3'ü sağlık profesyonelinden aldığını belirlenmiştir.²² Ayrıca yapılan birçok çalışmada annelerin ilk emzirmede sorun yaşadığı, anne sütü ya da emzirme ile ilgili eğitim alma durumlarının yetersiz olduğunu bildirilmişlerdir.^{16-18,21,22} Ülkemizde do-

ğumların neredeyse tamamına yakınının hastanede yapıldığı düşünüldüğünde, anneler emzirme ile ilgili eğitimleri sağlık personelinden hastaneden taburcu olmadan almaktadırlar. Bu bağlamda emzirme oranlarının iyi düzeyde olması beklenirken çalışmalarda emzirme oranları hem birbirinden farklı hem de yetersiz düzeydedir. Bu sonuçlar; ülkemizdeki bütün hastanelerin bebek dostu hastane ve emzirme danışmanlarının olduğu göz önüne alındığında bu kadar yüksek eğitim almama oranının bulunması, annelerin hemşire tarafından klinikte eğitildiğinin farkında olmamasından kaynaklandığını düşündürmektedir.

Çalışmaya katılan annelerin %65'inin doğumdan sonraki ilk bir saatte emzirmeye başladığı ve emzirmeye başlama süresi ile beslenme tutumu arasında pozitif ilişki olduğu saptanmıştır. Ahi ve ark.nın yaptığı çalışmada ilk bir saatte emzirmeye başlayanların oranının %75,6, dünyada ilk bir saatte emzirmeye

TABLO 4: Çalışmaya katılan annelerin doğum ve bebek ile ilgili bilgilerin Iowa Bebek Beslenmesi Tutum Ölçeği'nin toplam puan ortalaması ile karşılaştırılması.

Özellikler		$\bar{X} \pm SS$	İstatistiksel analiz F/Z/KW/t/p
Doğum şekli	Normal doğum	56,90±5,90	Z: -1,562
	Sezaryen	55,63±8,93	p: 0,118
Gebeliği isteme durumu	Evet	56,53±6,92	t: 0,377
	Hayır	55,97±8,34	p: 0,708
İlk emzirmede sorun yaşama durumu	Evet	55,75±6,06	t: -0,668
	Hayır	56,61±7,54	p: 0,505
Annenin emzirme eğitimi alma durumu	Evet	55,51±7,82	Z: -0,337
	Hayır	56,59±7,11	p: 0,736
Anne sütü eğitimi aldığı kişi	Anne sütü eğitim hemşiresi	56,91±5,87	F: 3,691
	Yenidoğan hemşireleri	43,33±12,58	p: 0,024
	Arkadaşlar	52,00±10,00	
Bebek doğum ağırlığı	1.500-2.000 g	56,11±6,27	KW: 2,610
	2.000-2.500 g	55,50±6,31	p: 0,760
	2.500-3.000 g	55,77±6,25	
	3.000-3.500 g	55,78±6,32	
	3.500-4.000 g	59,92±14,27	
Bebek gestasyon yaşı	32-37 haftalık	55,30±5,95	KW: 0,515
	36-40 haftalık	56,22±6,36	p: 0,773
	40 haftanın üstü	63,66±20,97	
Bebek cinsiyeti	Kız	56,83±6,43	Z: -1,217
	Erkek	56,11±7,76	p: 0,224
Bebek doğumda sağlık sorunu yaşama durumu	Evet	57,53±9,03	t: 1,270
	Hayır	55,99±6,39	p: 0,260
Doğumdan sonra bebek ilk emzirme zamanı	Hemen	57,05±5,62	F: 2,655
	Yarım saat sonra	54,45±8,12	p: 0,017
	1 saat sonra	50,33±13,64	
	2 saat sonra	51,50±2,12	
	1 gün sonra	49,66±5,85	
	2 gün sonra	61,00±15,25	
	Emzirmedim	55,65±4,49	
Bebek şimdiki yaşı	0-7 gün	54,98±5,38	KW: 7,866
	8-28 gün	57,82±9,26	p: 0,049
	29-90 gün	54,46±5,39	
	91 ve üstü gün	58,52±6,21	
Bebek şimdiki kilosu	2.000-3.000 g	55,97±5,28	F: 2,929
	3.000-4.000 g	55,51±6,57	p: 0,035
	4.000-5.000 g	55,50±7,05	
	5 kg ve üstü	59,96±10,89	
Bebek sağlık durumu anne sütü ile beslenmesini etkileme durumu	Evet	56,85±10,17	t: 0,409
	Hayır	56,31±6,16	p: 0,683
Bebekinizi ne kadar süre emzirmeyi düşünüyorsunuz	6 ay	60,00±8,83	F: 3,001
	1 yıl	53,28±7,94	p: 0,032
	2 yıl ve üstü	56,33±5,87	
	Emmiyor	59,55±11,94	
Bebekinizin anne sütü ile beslenme sırasında sorun yaşama durumu	Evet	58,54±12,98	t: 0,864
	Hayır	56,11±6,01	p: 0,397

SS: Standart sapma; F: Tek yönlü varyans analizi; KW: Kruskal-Wallis H; Z: Mann-Whitney U; t: Bağımsız örneklem t-test p<0,005.

başlanma oranının %42,0, Türkiye’de %49,0 olduğu belirlenmiştir.⁸ Akın ve ark.nın yaptığı çalışmada, doğumdan sonraki ilk yarım saate emzirmeye başlama durumu ile beslenme tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğunu belirtmiştir.¹⁶ Çalışmamızın yapılan çalışma ile benzerlik gösterdiği buda erken emzirmeye başlayan annelerin daha iyi bağlandığından dolayı bağlanmanın beslenme tutumunu olumlu etkilediği düşünülebilir.

Çalışmamıza katılan annelerin bebeğinin şimdiki yaşı, kilosu ve annenin emzirmeyi düşündüğü süre ile beslenme tutumu arasında istatistiksel olarak fark belirlenmiştir. Fakat literatürde bununla ilgili bilgiye rastlanmamakla birlikte bu sonuç oldukça çarpıcıdır. Annenin bebeğin yaşı ilerledikçe ve bebeğin gelişimini dikkate alarak emzirme tutumunun değişebileceği sonucuna varılmıştır.

Çalışmaya katılan annelerin yaşı, eğitimi, aile tipi, annenin sağlık sorunu, sahip olunan çocuk sayısı ve annenin emzirme deneyimi ile IIFAS toplam puan ortalamalarıyla aralarında anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Altamimi ve ark. yaptıkları çalışmada daha önce emzirme deneyimi olan annelerin, yeni annelere emzirmelerini önerme olasılıkları daha yüksek olduğunu ifade etmiştir.²⁰ Bozkurt ve ark.nın çalışmalarında, anne eğitimi ve toplumda bebeği emzirme değişkenlerinin katsayıları 0,05 anlamlı olarak bulunmuştur.²¹ Akın ve ark.nın yaptıkları çalışmada, annelerin bebek beslenmesi tutumlarının; annenin yaşları, eğitimi ve çalışması, doğumdan önce emzirme eğitimi alma, sahip olunan çocuk sayısı, doğumdan sonra yarım saat içinde bebeği emzirme, emzirme süresince destek alma süreçlerinde etkilenmenin olduğu saptanmıştır.¹⁶ Yıldız ve Gölbaşı yaptıkları araştırmanın sonucunda, çekirdek aileye sahip annelerin ölçek toplam puan ortalamalarının daha fazla olduğu saptanmıştır.¹⁷ Çalışmamız ile yapılan çalışmalar arasında farklı sonuçlar elde edilmesinin nedeni araştırmaların farklı coğrafi bölgelerde ve örneklem gruplarının benzer olmamasından kaynaklanabileceğini düşündürmektedir.

Çalışmaya katılan annelerin gelir durumu ve çalışma durumları ile IIFAS toplam puan ortalamalarıyla arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Yapılan çalışmaların sonuçlarında; çalışan

annelerin çalışmayan annelere göre; IIFAS toplam puan ortalamasının daha yüksek olduğu ve annelerin emzirmeye karşı olumlu tutumlar sergilediklerini saptamıştır.^{10,17,20,21} Çalışmamız ile yapılan araştırmalar benzer sonuçlar göstermekte olup çalışan annelerin bebeklerine daha fazla zaman ayırarak emzirmenin desteklenmesi için ülkelerin stratejilerini gözden geçirmenin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Çalışmaya katılan annelerin bebeklerinin doğum şekli, annelerin gebelik şekli, ilk emzirmede sıkıntı yaşama, annenin emzirme eğitimi alma, bebeğin doğum ağırlığı, gestasyon yaşı, cinsiyeti, bebeğin doğarken sağlığında bozulma olma durumu, bebeğin sağlık durumunun anne sütü ile beslenmeyi etkileme durumu ve bebeği anne sütü ile beslerken sorun yaşama durumuyla IIFAS toplam puan ortalamalarıyla aralarında anlamlı farklılık bulunmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Ayrıca anne sütü eğitimi aldığı kişi, doğumdan sonra bebeği ilk emzirme zamanı, bebeğin şimdiki yaşı, bebeğin şimdiki kilosu ve bebeği ne kadar süre emzirme zamanı ile IIFAS toplam puan ortalamaları ile aralarında anlamlılık olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Bozkurt ve ark. yaptıkları çalışmada, sezaryen doğum yapan annelerin emzirme tutumunun normal doğum yapan annelere göre daha olumlu olduğu belirlemiştir.²¹ Haroon ve ark. 110 çalışmayı inceledikleri çalışmada, emzirme eğitimi ve/veya desteği, doğumda, <1 ay ve 1-5 aylarda bebek emzirme oranlarını artırdığını belirtmiştir.²³ Yıldız ve Gölbaşı’nın yaptıkları çalışmada, son gebeliğinde emzirme eğitimi alan annelerin ölçek toplam puan ortalaması istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.¹⁷ Topal ve ark.nın yaptıkları çalışmada, emzirme eğitimi alan annelerin IIFAS puan ortalamalarının anlamlı olarak etkilemediği belirtilmiştir.¹⁸ Kurnaz’ın yaptığı çalışmada, gebelik süresince emzirme eğitimi alanlarla ve almayanlar arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Emzirme ile ilgili alınan eğitim emzirme tutumunu olumlu yönde etkilemiştir.²² Lassi ve ark. yaptıkları metaanaliz çalışması sonucunda; yetersiz beslenme, toplam bebek ölümlerinin %45’i ile ilişkili olduğu büyük çoğunluğu düşük ve orta gelirli ülkelerde meydana geldiğini belirtmiştir. Emzirme ve beslenme konusunda yapılan sistematik bir derlemede; sağlık profesyonellerinden emzirme eğitimi alan annelerin

%20 daha fazla emzirdikleri, 3 ayda sadece anne sütüyle beslenmede %102 arttığı ve 6. ayda sadece anne sütüyle beslenmede %53 bir artış gösterdiği ve ishaller hastalıklarda %24 azalma gösterdiği sonucu bulunmuştur.²⁴ Araştırmamızın sonuçları ile yapılan çalışmalar arasında bulguların farklılık göstermesinin nedeninin her ne kadar dünya genelinde anne sütü veya emzirmeye özen gösterilse de özellikle annelere bu konularda verilen eğitimlerin aynı standart veya içerikte olmamasından kaynaklanabileceğini düşündürmüştür. Ayrıca bu sonuçlar sağlık profesyonelleri tarafından verilen emzirme eğitiminin, özellikle beslenme sonuçları üzerinde büyük ölçüde daha etkili olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte emzirme eğitiminin, sağlık profesyonelleri tarafından iyi bir şekilde desteklenmesi bebeğin büyüme-gelişmesine olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

SONUÇ

Çalışmamızda, bebeklerinin YYBÜ’de yatması da göz önünde bulundurulduğunda; annelerin IIFAS toplam puan ortalamasının iyi düzeyde olduğu söylenebilir. Anneler bebeklerini anne sütü ile beslemek için olumlu bir tutum sergilemektedirler. Çalışmaya katılan annelerin gelir durumu ve çalışma durumları ile IIFAS toplam puan ortalamaları ile aralarında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Bu sonuç özellikle ülkelerin çalışan annelere emzirme konusunda yasal haklarının artırılması ve desteklenmesi önerilebilir. Annelerin bebek beslenmesi tutumlarının; doğum şekli, ilk emzirildiğinde sıkıntı yaşama, annenin emzirme eğitimini alma, bebeğin doğduğundaki ağırlığı, gestasyon yaşı, cinsiyeti, bebeğin doğduğundaki sağlığında sorun olma durumu ve bebeği anne sütü ile beslerken sorun yaşamasından et-

kilendiği saptanmıştır. Çalışma sonucunda emzirme tutumunu olumlu etkilemesine rağmen sağlık çalışanlarından emzirme eğitimi alan annelerin oranının istenilenin çok altında olduğu belirlenmiştir. Özellikle YYBÜ’de bebeği yatan annelerin bebeğini erken emzirmesi ve emzirmeyi devam ettirebilmelerine yönelik bilgiye ve desteklenmeye gereksinim duymaktadırlar. Emzirmenin sağlık profesyonelleri tarafından anneye bu konuda gerekli desteği ve eğitimi sağlamalı ve bebeğini “sadece anne sütü” ile beslemesinin desteklenmesi önerilmektedir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Selver Güler, Zerrin Çiğdem; **Tasarım:** Selver Güler, Zerrin Çiğdem; **Denetleme/Danışmanlık:** Selver Güler, Zerrin Çiğdem, Erhan Elmaoğlu; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Selver Güler, Erhan Elmaoğlu; **Analiz ve/veya Yorum:** Selver Güler, Zerrin Çiğdem, Erhan Elmaoğlu; **Kaynak Taraması:** Selver Güler, Zerrin Çiğdem, Erhan Elmaoğlu; **Makalenin Yazımı:** Selver Güler, Zerrin Çiğdem, Erhan Elmaoğlu; **Eleştirel İnceleme:** Selver Güler; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Selver Güler; **Malzemeler:** Selver Güler, Erhan Elmaoğlu.

KAYNAKLAR

- Bağcı-Bosi T. Bebek beslenmesi-anne sütü. Güler Ç, Akın L, editörler. Halk Sağlığında Temel Bilgiler. 3. Baskı. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları; 2015. p.1273-83.
- Tekgöçen N. 0-6 aylık bebeklerin sadece anne sütü almasında sosyo-demografik özelliklerin yeri [Uzmanlık tezi]. Kırklareli: Kırklareli Üniversitesi; 2018. Erişim tarihi: 21.11.2021 Erişim linki: [\[Link\]](#)
- Said-Mohamed R, Pettifor JM, Norris SA. Life History theory hypotheses on child growth: potential implications for short and long-term child growth, development and health. *Am J Phys Anthropol.* 2018;165(1):4-19. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
- World Health Organization and UNICEF. Global Strategy for Infant and Young Child Feeding. Geneva, Switzerland: World Health Organization; 2003. [\[Link\]](#)
- Eidelman AI. Breastfeeding and the use of human milk: an analysis of the American Academy of Pediatrics 2012 Breastfeeding Policy Statement. *Breastfeed Med.* 2012;7(5):323-4. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
- Aktas S, Kuroğlu ZÖ, Kazancı E, Korkmaz A. Bebek dostu bir hastanede doğumu takiben formül süt desteği verilmesinde belirleyici faktörler [Determinant factors in formula supplementation following delivery in a baby-friendly hospital]. *Pamukkale Tıp Dergisi.* 2020;13(1):81-90. [\[Crossref\]](#)
- Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması Raporu (TNSA) (2018). Ankara. Erişim tarihi: 03.02.2023 Erişim Adresi: [\[Link\]](#)
- Ahi S, Borlu A, Balcı E, Günay O. Bebek dostu bir hastanede doğum yapan annelerin doğumdan sonra ilk bir saatte emzirmeye başlama durumları ve ilişkili faktörler [Mothers' breastfeeding initiation in the first hour after birth and related factors at a baby friendly hospital]. *Ahi Evran Medical Journal.* 2019;3(2):41-7. [\[Link\]](#)
- Exavery A, Kanté AM, Hingora A, Phillips JF. Determinants of early initiation of breastfeeding in rural Tanzania. *Int Breastfeed J.* 2015;10:27. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
- Khalig A, Qamar M, Hussaini SA, Azam K, Zehra N, Hussain M, et al. Assessment of knowledge and practices about breastfeeding and weaning among working and non-working mothers. *J Pak Med Assoc.* 2017;67(3):332-8. [\[PubMed\]](#)
- Yıldız K. Yenidoğan yoçun bakımda bebeği yatan annelerin emzirme tutumu ve emzirme başarılarının belirlenmesi [Yüksek lisans tezi]. Bursa: Uludağ Üniversitesi; 2019. Erişim tarihi: 11.01.2022 Erişim linki: [\[Link\]](#)
- Bai DL, Fong DY, Tarrant M. Factors associated with breastfeeding duration and exclusivity in mothers returning to paid employment postpartum. *Matern Child Health J.* 2015;19(5):990-9. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
- de la Mora A, Russell DW, Dungy CI, Losch M, Dusdieker L. The Iowa Infant Feeding Attitude Scale: analysis of reliability and validity 1. *Journal of Applied Social Psychology.* 1999;29(11):2362-80. [\[Crossref\]](#) [\[PMC\]](#)
- Eksioğlu A, Yeşil Y, Çeber Turfan E. Bebek Beslenmesi Tutum Ölçeğinin (Iowa) Türkçeye uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması [The translation and validation of the IOWA Infant Feeding Attitude Scale into Turkish]. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi.* 2016;13(3):209-15. [\[Link\]](#)
- Küçüköğlü S, Çelebioğlu A, Coşkun D. Yenidoğan kliniğinde bebeği yatan annelerin postpartum depresyon belirtileri ve emzirme özyeterlilik düzeylerinin belirlenmesi [Determination of the postpartum depression symptoms and breastfeeding self-efficacy of the mothers who have their babies hospitalized in newborn clinic]. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi.* 2014;3(3):921-32. [\[Link\]](#)
- Akın B, Demir E, Gürdal A, Yılmaz S. 0-6 aylık bebeği olan annelerin bebek beslenmesine ilişkin tutumları ve tamamlayıcı besine geçiş süreleri [Attitudes of mothers with babies of 0-6 months of age regarding infant nutrition and transition times to complementary feeding]. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi.* 2021;12(2):472-8. [\[Crossref\]](#)
- Yıldız İ, Gölbaşı Z. 4-6 aylık bebeği olan annelerin emzirme davranışları ile bebek beslenme tutumlarının belirlenmesi [Determination of breastfeeding behaviors and infant feeding attitudes of mothers with 4-6 months old baby]. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care.* 2020;14(4):554-63. [\[Link\]](#)
- Topal S, Yuvacı HU, Erkorkmaz U, Cinar N, Altinkaynak S. The determination of infant feeding attitudes among Turkish mothers using the Iowa Infant Feeding Attitude Scale. *J Pak Med Assoc.* 2017;67(10):1567-73. [\[PubMed\]](#)
- Cotelo MDCS, Movilla-Fernández MJ, Pita-García P, Novio S. Infant feeding attitudes and practices of Spanish low-risk expectant women using the IIFAS (Iowa Infant Feeding Attitude Scale). *Nutrients.* 2018;10(4):520. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
- Altamimi E, Al Nsour R, Al Dalaen D, Almajali N. Knowledge, attitude, and practice of breastfeeding among working mothers in South Jordan. *Workplace Health Saf.* 2017;65(5):210-8. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
- Bozkurt G, Tanrıverdi FŞ, Tanrıverdi DÇ. Factors affecting mothers' baby nutrition attitudes in postpartum period. *Journal of Contemporary Medicine.* 2021;11(4):543-9. [\[Crossref\]](#)
- Kumaz D, Hazar HU. Erken postpartum dönemde annelerin emzirmeye ilişkin tutum ve başarılarını etkileyen faktörler [Factors influencing the attitudes and successes related to mothers' breastfeeding in the early postpartum period]. *Hemşirelik Bilimi Dergisi.* 2014;4(2):76-86. [\[Link\]](#)
- Haroon S, Das JK, Salam RA, Imdad A, Bhutta ZA. Breastfeeding promotion interventions and breastfeeding practices: a systematic review. *BMC Public Health.* 2013;13 Suppl 3(Suppl 3):S20. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
- Lassi ZS, Rind F, Irfan O, Hadi R, Das JK, Bhutta ZA. Impact of infant and young child feeding (IYCF) nutrition interventions on breastfeeding practices, growth and mortality in low- and middle-income countries: systematic review. *Nutrients.* 2020;12(3):722. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)